

NAPLÓ HELYETT IX.

„Drégelypalánk népe saját elhatározásából...”

Fehér márványkő emlékmű emelkedik múlt év november 11. óta a Drégelypalánkra beforduló út mellett, a falu alatt, talán a hajdani piac-, vagy vásártéren.

Mire emlékezik általa – Kő Pál szobrászművész alkotása által – ez a kis közösség, mire emlékeztet mindannyiunkat?

Arra, hogy 1552 nyarán porrá és hamuvá tette a török sereg Drégelyt felkoncolván százötven katonáját és vezérüket, Szondi György kapitányt? A hadjárat egészéhez viszonyítva jelentéktelen győzelmet aratott a helybeli szerény kis erődítmény felett? Erődítmény? Még annak sem igen nevezhető: megerősített vadászkastély, amelybe békeidőn ötven katona fért.

Mit tudhatott százötven ember, beszorulván, a „felszeretlen, tatarozatlan fészekbe”, jobbagysorból jött fiatal kapitányával, Khadim Ali basa, budai helytartó országrészeket hódoltató hatalmas seregével szemben? Mikor reménytelenség, erőtlenség, árulás folytán már ebben a hadjáratban sorra elesett Temesvár, Lippa, Arad, Csanád, kevéssel Drégely előtt szinte harcok nélkül Veszprém! Nemes, patinás, felfegyverzett várak és városok ellenébe miért emlékezünk egy jelentéktelen helyőrség törvényszerű pusztulására?

Részben költői a kérdés, hiszen e hazában mindenki tudja, aki az iskoláskönyveket elolvasta, *Arany János Szondi két apródjából*, ha a történelemkönyvből nem jegyezte volna meg, a feleletet.

1552. július 6-tól 10-ig állta a reménytelen ostromot, nézett farkasszemet a biztos pusztulással, a legyőzötteket sújtó kíméletlen megsemmisítéssel, a vár és a falu népe. Négy napig feltartóztatván az oszmán sereget. Ennyire telhetett erejükből, mint azt egy nyár eleji levelében maga Szondi megírta. De ennyire tellett.

Mi értelme van négy napig feltartóztatni egy hatalmas erőfölényben lévő sereget? Van-e értelme egyáltalán?

Szondi nem fölösleges hősködésből próbálta meg a reménytelent: le akarta fékezni, le kellett fékeznie a győzelmi lendületben vonuló oszmánokat, felkészülési időt nyerni a hadiút vonalába eső várak védőinek.

Pontosan neki? A semmi Drégely gyermekded védőcsapatának? Mikor nem tette ezt meg annyi nála erősebb, jelentékenyebb?

Miért hajt ki egy ilyen kis közösségben, miért növeszt akkora bokrot a tisztesség, a kötelességtudat, az embervoltunkban való méltóságunk hite, midőn más nagyobb, gazdagabb, fényesebb társaságokban írmagját sem találni? Miért akar pont Drégely várának kicsiny védőcsapata kapitányával együtt álltában halni meg, harcban esni el? Midőn e kalandor időnek ezer és ezer híres, körülrajongott átváltozójáról, köpönyegforgatójáról, hitből hitbe térőjéről, „tehetséges” csalójáról és árulójáról tudunk ma is példátlan históriákat?

Ha így tesszük föl a kérdést, sosem kapunk rá választ. Ez a magatartás nem ismeri a relativizmus magyarázatrendszerét, nem ismeri az „egyrészt – másrészt” okoskodást.

Szondi György és társai cselekedete csak úgy érthető meg, ha belátjuk: semmi mást nem tehettek. Katonaesküjük a helyállásnak, az önfeláldozásnak, a haza megvédésének a vállalása volt. A becsület, a *szakmai becsület* nem engedett nekik más választási lehetőséget. Ha komolyan gondolták fogadalmukat.

Ali budai basa a hősöknek kijáró tisztelettel engedélyezte, hogy a kapitány levágott fejét testével együtt temessék el. A maga módján meghajtotta győzelmes zászlaját a letiport előtt.

Kő Pál szarkofágján, mint hajdani, reneszánsz sírköveken, sisakban, sodronyíngben, teljes harci öltözékben fekszik a felravatalozott Szondi. Fiús természetéhez képest hatalmas a megbiccenve nyugvó, a nyak csonkjához odátámasztott fej: elárvult homlok, becsett szempár. Fáradt, halálra érett, fiatal aszkéta arc.

Körben, a sírkő oldalain és sarkain ott találjuk az Arany vers szereplőit: a két apródot különösen finom faragású, szinte egy testű riadt két gyermekfej, aki a félelem ellenében dalol; a helybeli a papot, egy vitézt, és a harc nem-tőjét talán: egy szárnyas parasztasszony-angyalt.

Nem a csata földérintett történelmi tényeit, jeleneteit, hanem egy másik remekmű szereplőit faragta márványba a szobrász.

Nem tudom, a helybeliek kívánsága volt-e ez, vagy a saját elképzelése? Így kívánt csatlakozni a történelmi emlékezet fenntartóinak fogyatkozó csapatahoz?

Elutasítván a dolgok mibenlétét is megkérdőjelező, a valóságos megítélést biztosító *tények ellen* fellépő, korunkra is annyira jellemző viszonylagosságokat, kiáll a személyes vállalás, felelősség érvényessége mellett.

Az ötvözesek, gravírozások, kevercsek és hamisítványok korszakában a tiszta ércek létezése mellett.

A műalkotás, amelyben Drégelypalánk és Kő Pál egymásra találtak egy olyan *magatartásmintát* örökít meg, amelyről sokszor elhangzott már, hogy romantikus, patetikus, avittas. Talán nem is létező. Mindenesetre kevésbé valószínű, és egyáltalán nem kívánatos.

Sokáig valóban egyáltalán nem volt kívánatos. Sokáig, valóban csak az volt valódi, ami hamis volt. A felelősségvállalás helyett a csordaszellem, a szabadság helyett a mindent szabad, ami ránk nem bizonyítható. És azokra, akiknek minden szabad (volt), ki és mit tudhat(ott) rábizonyítani? Nem létezhet(ett) semmi, amit nem a felsőbbtség akar(t).

Ez a végzetes relativizmus elmosta a jó és a rossz, a becsületes és a becstelen közötti különbségeket, elértéktelenítette a tisztesség fogalmát. Sok rehabilitálandó értékünk között még ma is a hosszú sor végén áll, és hányan tolakodnak nap mint nap élébe.

Hogy mégis sorra kerül, ahhoz nyújt reményt Kő Pál Szondi-emlékműve, amelynek oldalára vésve ez áll: „készült Drégelypalánk népe saját elhatározásából...”